

VIYANA ARSENAL MÜZESİ'NDE SAVAŞ GANİMETİ, TAKVİMLİ BİR CEP SAATI

İnci Ayan **BİROL**¹

İlk sıla hasretimiz olan Viyana'da, 1965-1966 yılları arasında bir sene kaldık. O sene eşim, Viyana'ya 70 km uzakta olan Seibersdorf'daki araştırma reaktöründe çalışma yapmak üzere, Uluslar Arası Atom Enerjisi Ajansı'ndan bir senelik burs almıştı. Ben ise bu hasreti fırsat bilip, o tarihlerde Viyana müzelerinde teşhir edilmekte olan, Osmanlı Türk eserlerini daha yakından tanımak arzusu ile kolları sıvadım. Böylece bir yıl devam eden, oldukça yoğun çalışma sonucu, imkân nispetinde toplayabildiğim resim ve bilgilerle yurda döndüm.

Dönüşte Viyana'dan getirdiklerimi, Prof. Dr. Süheyl Ünver Bey ile paylaştığım günlerden bir gün, aziz hocam gurbette kalan bu eserlerimiz için duyduğum hüznü fark etmiş olacak ki; “*Kızım üzülme, onlar bizim yurt dışındaki kültür elçilerimizdir.*” diyerek beni teselli etmişti.

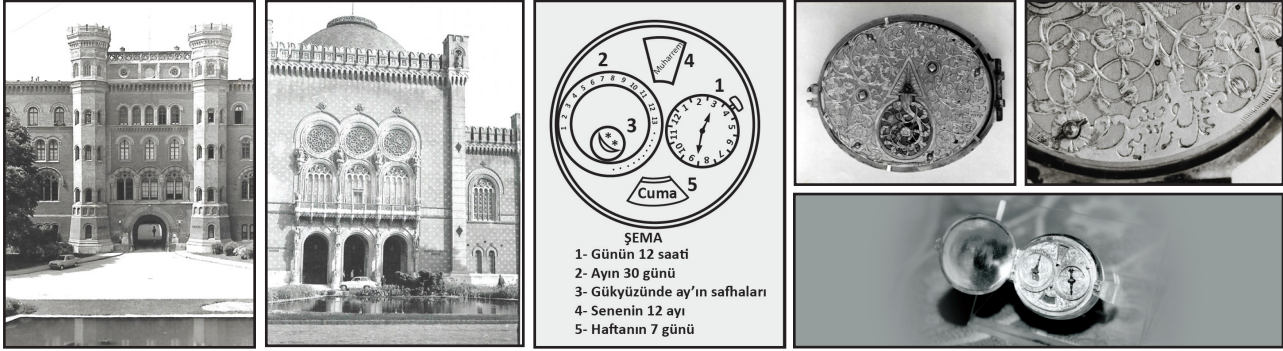
Gide-gele yolunu en çok ezberlediğim müzelerin başında, Viyana'nın, Askerî Tarih Müze'si “*Heeresgeschichtliches Muzeum*” (*Arsenal*) gelir. Çünkü bu müzenin büyük bir bölümü, Viyana kuşatması sırasında yapılan savaşta, *St-Gotthart* mevkiindeki Osmanlı-Avusturya karşılaşmasından sonra ele geçen, Osmanlılara ait savaş ganimeti eşyalarla doluydu. Nitekim harp sırasında kullanılan muhteşem padişah otağı gibi muhtelif ata yadigarını, ilk burada yakından tanıma fırsatı buldum.

Ne yazık ki 1989'da, tekrar Viyana'ya gelip, bu ata yadigarı savaş ganimetini ziyaret etmek istediğimde, müze yetkilisinden, yeni düzenleme sırasında bu eşyaların depoya kaldırılmış olduğunu üzümlere öğrendim.

Bu müzeye ilk gelişim, 1966 senesinin Mayıs ayına rastlar. Arsenal müzesinin büyük kapısından havuzlu ikinci avluya geçildiğinde, bahar mevsiminin taze çiçekleri ile donanmış, doğu kültürünün mimari tarzını hatırlatan, kubbeli bir yapıyla karşılaşılır. Simetrik bir plan dâhilinde yapılmış olan bu tarihî binanın ortasındaki kapıdan içeri girilip, birinci katındaki geniş salonun sol koridoruna saptığınızda, Osmanlı Türk ordusuna ait çeşitli harp ganimeti eşya, asırların biriktirdiği hasret ile sizi karşılar. Benim için çok manalı olan beklenmedik bu sürpriz buluşma, tavana asılmış bayrakları, padişah için kurulmuş muhteşem otağ ve çadırları, vitrinlerde teşhir edilen silahları, okları ve işlemeli kadife ok çantaları, mataraları ve bunun gibi daha pek çok eşyası ile tarifi mümkün olmayan bir heyecan içine salıverdi. Gözyaşlarınıza hâkim olamadığınız o anda, yabancı bir ülkede olduğunuzu unutarak kendinizi, zamana meydan okuyan, muhteşem bir mâzinin içinde buluyorsunuz.

O tarihlerde siyah-beyaz çekebildiğim fotoğraflarla müzeyi gezerken, vitrinin içindeki çeşitli eşyalar arasından, 17. yüzyıla ait bir cep saati dikkatimi çekmişti. Etiketinde bu

¹ Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi'nden emekli. Yrd. Doç. Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fak. Geleneksel Sanatlar Bölümü kurucusu, uzman öğretim üyesi

saatin, Zagreb yakınlarında yapılan savaş sonrası, “*St-Gotthart*” mevkiinde ele geçtiği yazılıyordu. Hemen tarihin sayfalarını, mâzinin derinliklerine doğru çevirerek o tarihlerde yapılan Osmanlı-Avusturya savaşlarını araştırdım.

1663-1664 yıllarında, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu, Avusturya Arşidüklüğü ve Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu orduları ile savaşarak *Zerinvar Kale-si'ni* alıp, *Raab* Irmağı'nı geçerek sefere devam etmiş. Ancak, 1 Ağustos 1664 de *St-Gotthart* mevkiinde Osmanlı orduları, karşı güçler tarafından durdurulmuş ve 10 Ağustos 1664 de yapılan *Vasvar* Antlaşması ile savaş son bulmuş. Böylece iki ülke arasında 1682 yılına kadar devam eden bir barış süresi yaşanmış. İşte bu muharebeden sonra toplanan ganimetler arasında cep saati de, vitrine girerek zamanımıza kadar gelebilmiş.

Gümüş görünümlü metal bir mahfaza içinde, cebe girecek büyüklükte olan bu saatin pek çok marifeti vardı. Dışı olduğu kadar, iç yüzü de bezenmiş, nakışlı mahfaza içindeki saatin dikkat çeken en önemli özelliği takvimli oluşuydu. Bu sebeple vitrinde ön kapağı açık olarak teşhir ediliyordu.

Saatin iç yüzünde duran tarih, hicri 8 Muharrem 1075, Cuma günü, saat 15,30'u gösteriyordu. Sanki ele geçtiğinde, bu tarihî ânı kaydetmek istercesine saat durmuştu. Çünkü saatin gösterdiği hicri tarihi, milâdî tarihe çevirdiğimizde, *St. Gotthart* da iki ordunun buluşma tarihi ile karşılaştık.

Resimlerde görüldüğü gibi, saatin ön yüzünde birbirinden farklı daire şeklinde iki halka bulunmakta. Sağ küçük halka üzerinde, birden on ikiye kadar eşit aralıklarla sı-

ralanmış rakamlar, ortadaki akrep ve yelkovan sayesinde saati bildiriyordu. Soldaki büyük altın halkada ise, 29 eşit aralıklı bölmede dönen ibre, ayın kaç olduğunu ve yine aynı dairenin içinde, alt taraftaki kırmızı dilimler ise, gökyüzündeki ayın şeklini gösteriyor. Bu iki dairenin dışında üstteki oyukta, içinde bulunulan ay, alttaki oyukta ise, haftanın günü okunuyordu.

Saatin iç zemini ile dış kabının ön ve arka yüzü oldukça ehil bir metal işçiliği ile bezenmiş, dış kabının arka yüzünde, bezemelerin köşesine, yapan ustanın ismi kazılmıştı. Nitekim o gün, cam arkasından çekebildiğim fotoğrafı yeterli görmeyip, yurda döndükten sonra müze müdürü ile yaptığım yazışmada imzanın ve saatin yakın planda çekilmiş resimlerini de istedim. Gelen resimlerde görüldüğü gibi saatin, “*Vefik Rai*” isminde bir ustanın elinden çıktığı anlaşılıyor.

Saatin üzerinde bulunan harfler ve sayılar, Arap alfabesi ile yazılmış. Ancak bezemelere bakıldığında Osmanlı motiflerini göremiyoruz. Belki de saati bezeyen usta moda uyararak, Osmanlı motiflerini etkisi altına almaya başlayan Avrupa tarzı süslemeyi tercih etmişti.

1966 da, Viyana'da karşılaştığım bu takvimli saati bir daha görmek mümkün olmadı. Çünkü 1990 yılında müzede modern tarzda yapılan yeni düzenleme sırasında Osmanlı'ya ait bu eşyalar, depoya kaldırılmıştı. Bu sebeple dikkatimi çeken eşyalar arasında bulunan bu cep saatini ülkemizde, fotoğraflarıyla birlikte tanıtmak istedim.